

กลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน :

กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

An Effective and Sustainable Protection Mechanism and
Solution to a Problem of Fake News for Basic Education Students :
a Case Study in Chachoengsao School

Received : March 26, 2022

Revised : June 8, 2022

Accepted : June 10, 2022

วารกรณ์ สินทวอร์¹
Waraporn Sinthaworn

ดรินภพ เพียรจัด¹
Darunbhop Pianjud

สุวัชรภาพร สวยอารมณ³
Suwatharaporn Sauyarom

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการรับมือกับข่าวปลอมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และ 2) พัฒนารูปแบบกลไกการป้องกันและแก้ปัญหาข่าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร และผู้เชี่ยวชาญด้านการรู้สารสนเทศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 2 ฉะเชิงเทรา จำนวน 32 คน จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความคิดเห็นในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยี

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์
Assistant. Prof. Dr. in Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University. e-Mail: kaewarasin@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์
Assistant. Prof. Dr. in Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University. e-Mail: darunbhop@gmail.com

³ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์
Instructor in Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University. e-Mail: suwatharaporn@gmail.com

สารสนเทศเพื่อการสื่อสาร การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) และแบบสอบถาม สำหรับนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมกรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัยพบว่า

1) พฤติกรรมของนักเรียนในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารสำหรับการรับมือกับข่าวปลอม การรู้สารสนเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) ก่อนใช้รูปแบบฯ พบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในระดับน้อย ได้แก่ การเปิดดูข้อมูลจากเว็บไซต์ที่ไม่คุ้นชื่อ การแชร์ข่าวทันทีที่ได้รับข้อมูลมาจากคนรู้จัก การแชร์ข่าวที่ตรงกับความคิดความเชื่อของตนเอง การเชื่อเนื้อหาข่าวที่มีการพาดหัวข่าวที่น่าตื่นเต้น และการเชื่อถือข่าวที่มียอดไลค์ ยอดแชร์สูง ๆ พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การดูชื่อผู้เขียนข่าว ผู้รับผิดชอบข่าว การดูวันที่ที่นำเสนอข่าว พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในระดับมากที่สุด ได้แก่ การกดลิงก์ย้อนไปหาแหล่งข่าวต้นสังกัด การอ่านข่าวที่มาจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ การพิจารณารูปร่าง หรือคลิปวิดีโอที่นำมาประกอบการนำเสนอข่าว การแชร์เฉพาะข่าวที่เราแน่ใจว่าเชื่อถือได้เท่านั้น การใช้วิจารณญาณเพื่อคิดวิเคราะห์เรื่องราวที่เราอ่าน การตรวจสอบหลักฐานของข่าว การได้รับความรู้ด้านการพิจารณาข่าวปลอม ซึ่งหลังใช้รูปแบบฯ พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนมีแนวโน้มที่พึงปฏิบัติต่อการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร สำหรับการรับมือกับข่าวปลอม การรู้สารสนเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) ดีขึ้น

2) รูปแบบกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ นักเรียน ครูผู้สอน เนื้อหาและตัวอย่างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ โดยมี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีของรายวิชา บูรณาการร่วมกับขั้นตอนการให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอม (Fake News)

คำสำคัญ ข่าวปลอม กลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหา

Abstract

The purposes of this research were to (1) study behaviors of effective and sustainable fake news managements and (2) develop the model of effective and sustainable protection mechanism and solution to a problem of fake news for basic education students: a case study in Chachoengsao school. It was research and development. The population and sample were specialists of information and

communications technology tools and information specialists. The sample in this experiment were 32 students of Matthayom Suksa 5 from Benchamaracharungsarit 2 School, Chachoengsao. The selective subjects were purposive sampling. The experimental instruments were a questionnaire for specialists to survey their opinions about using information and communications technology tools for protection mechanism and solution to a problem of fake news, and a questionnaire about behaviors of effective and sustainable fake news managements for the sampling students. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean value, standard deviation.

The findings were as follows:

1) Behaviors of students using information and communications technology tools for management of the fake news: knowing information, protection mechanism and solution to a problem of fake news before using the model were at a low level such as surfing the unfamiliar internet, immediately sharing news from other people, sharing the same as their agreement news, believing in exciting headlines, and believing in high likes and shares news. The students' behaviors were at a high level such as checking at the writers, editors and date of issues. The students' behaviors were at a highest level such as checking the link of the primary news, reading news from reliable sources, considering pictures or videos from the news, sharing only trustworthy information, thinking critically about the reading news, checking evidence of the news, and knowing how to consider fake news. After using the model, the students' behaviors were better on using information and communications technology tools for management of the fake news, knowing information, protection mechanism and solution to a problem of fake news.

2) The model of effective and sustainable protection mechanism and solution to a problem of fake news for basic education students : a case study in Chachoengsao school consisted of 4 factors; students, teachers, content and examples of related situations, and constructivism. There were 2 steps of the model: steps of instruction based on styles of each subject and integration with steps of how to know fake news.

Keywords: Fake News, Protection Machinery and Resolve a Problem

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการนำเสนอหรือสื่อสารข้อมูลหรือข่าวสาร ทั้งข่าวสารส่วนบุคคลและข่าวสารขององค์กรอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคคลหรือองค์กรที่เป็นที่ติดตามเพื่อประโยชน์ทางสัมพันธภาพและประโยชน์ในการดำเนินกิจการส่วนบุคคล แต่ขณะเดียวกันข่าวสารหรือข้อมูลดังกล่าวไม่ใช่ข้อมูล (Data) ที่พบเห็นได้จากการสัมผัสผ่านผัสสะ ทั้ง 5 ได้แก่ การสัมผัส การได้เห็น การได้ดูล การได้ยิน หรือการรับรส โดยตรงจากแหล่งเกิดข้อมูลหรือข้อมูลจากแหล่งข้อมูลแรก (Primary Source) แต่กลับเป็นข้อมูลที่มีการผสมสารสนเทศ (Information) ของผู้พบเห็นซึ่งเป็นการผสมผสานความคิดเพิ่มเติมไปกับข้อมูลเดิมที่มี ทำให้กลายเป็นข้อมูลจากแหล่งที่สอง (Secondary Source) ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำให้ข้อมูลหรือข่าวสารต้นฉบับที่เกิดขึ้นเดิม เกิดความผิดพลาดของสาระไป ผู้รับข้อมูลอาจได้รับข้อมูลหรือข่าวสารที่ไม่เป็นความจริง 100% ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญ หรือได้ข้อมูลข่าวสารในสาระสำคัญมาไม่ครบ ส่งผลต่อการพิจารณาและต่อยอดความคิดเชิงวิจารณ์หรือความคิดเชิงสร้างสรรค์ของผู้รับข้อมูล ท้ายที่สุดอาจทำให้เกิดความเสียหายในกระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ในข้อมูลหรือข่าวสารที่จะต่อยอดใช้ประโยชน์ต่อไป จะเห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีประโยชน์ในการช่วยให้เรา สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายดายและรวดเร็ว ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ผู้บริโภคข่าวสารมีวัตถุประสงค์ เพื่อรับทราบความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าในแต่ละวันมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายจึงเป็นผลให้แต่ละบุคคลจำเป็นต้องมีการติดตามหรืออ่านข่าวผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่าง เพชฌกูฏ ซึ่งมีความรวดเร็วในการรายงานข่าวอันจะทำให้บุคคลต่าง ๆ สามารถรับทราบความเคลื่อนไหวของ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที (บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ขจรจิต บุนนาค, 2557) การที่คนไทยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมากนั้นย่อมส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบหากมีการแพร่กระจายของข่าวปลอมได้มากเช่นกัน จากผลสำรวจของโครงการ Connected Life โดยบริษัท Kantar TNS ได้เผยข้อมูลที่น่าวิตกว่า ในยุคที่มีข่าวปลอมแพร่กระจายเป็นจำนวนมากนั้น คนไทยกลับเชื่อข้อมูลที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์มากถึงร้อยละ 40 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงกว่าหลาย ๆ ประเทศที่ทำการสำรวจ (นันทิกา หนูสม, 2560)

นอกจากนี้ผลการสำรวจพบว่า ในส่วนใหญ่ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารหรือรับข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ เพื่อให้รับรู้ถึงความเป็นมาเป็นไปของเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นช่องทางที่รวดเร็วที่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ สำหรับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรับรู้ และเชื่อข่าวสารโดยขาด วิจารณ์ญาณหรือการรู้เท่าทันนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่สมควรจะมองข้าม ข่าวสารที่ไม่มีความจริงที่เผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์นั้น อาจส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้หากผู้ที่รับข่าวสารนั้นขาด ความรู้เท่าทันในการเชื่อกว่านั้นโดยไม่ตระหนักถึงผลที่อาจเกิดขึ้น เช่น ข่าวปลอม ข่าวลวง เกี่ยวกับการเกิดภัยพิบัติร้ายแรงต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลที่บิดเบือนเกี่ยวกับ การเมือง ความปลอดภัย และความมั่นคงของ

ชาติที่อาจมีผู้ไม่หวังดีตั้งใจเผยแพร่เพื่อสร้างสถานการณ์ให้เกิดความสับสนวุ่นวายในสังคม (สุกัญญา บุรณเดชาชัย, 2560)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อค้นหากลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อให้ได้ข้อมูลของผู้เรียนในจังหวัดฉะเชิงเทราในระดับมหภาคและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ รวมถึงมีกระบวนการคิดขั้นสูงที่จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมรับมือกับข่าวปลอมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) ของนักเรียน โดยเน้นช่องทางการรับและส่งต่อข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยกำหนดตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมของนักเรียนมีแนวโน้มที่พึงปฏิบัติต่อการรับมือกับข่าวปลอม การรู้สารสนเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอมดีขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา และผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร และผู้เชี่ยวชาญด้านการรู้สารสนเทศ

2. กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรูปแบบ ได้แก่ ครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 10 คน โดยได้มาจากการเลือกตัวอย่างโดยสุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) (2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 2 ฉะเชิงเทรา จำนวน 32 คน โดยได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) โดยติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ตรวจค่าความสอดคล้องของข้อความแต่ละข้อ (Index of Item–Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1 ทุกข้อความ

2. แบบสอบถามสำหรับนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) จากการตั้งข้อความแสดงพฤติกรรมเชิงบวก จำนวน 8 ข้อ และพฤติกรรมเชิงลบ จำนวน 5 ข้อ โดยติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ตรวจค่าความสอดคล้องของข้อความแต่ละข้อ (Index of Item–Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1 ทุกข้อความ

3. แบบประเมินรูปแบบกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) จากผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 1 ศึกษาความคิดเห็น โดยส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กับกลุ่มตัวอย่างในขั้นเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ขั้นที่ 2 สร้างและทดลองใช้รูปแบบฯ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยจะนำผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) มาเปรียบเทียบกันระหว่างก่อนและหลังใช้รูปแบบฯ การให้คะแนนมีเกณฑ์ดังนี้

ตัวเลือก	พฤติกรรมเชิงบวก	พฤติกรรมเชิงลบ
ปฏิบัติทุกครั้ง	3 คะแนน	1 คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	2 คะแนน	2 คะแนน
ไม่ปฏิบัติเลย	1 คะแนน	3 คะแนน

แปลผลคะแนนพฤติกรรมการรับมือกับข่าวปลอมเป็นอันดับสเกล (Ordinal scale) 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของ Best, J.W. (1977) เป็นดังนี้

2.36-3.00 หมายถึง ระดับสูง

1.68-2.35 หมายถึง ระดับปานกลาง

1.00-1.67 หมายถึง ระดับต่ำ

ขั้นที่ 3 ประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิโดยหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของความสอดคล้องกันขององค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบฯ

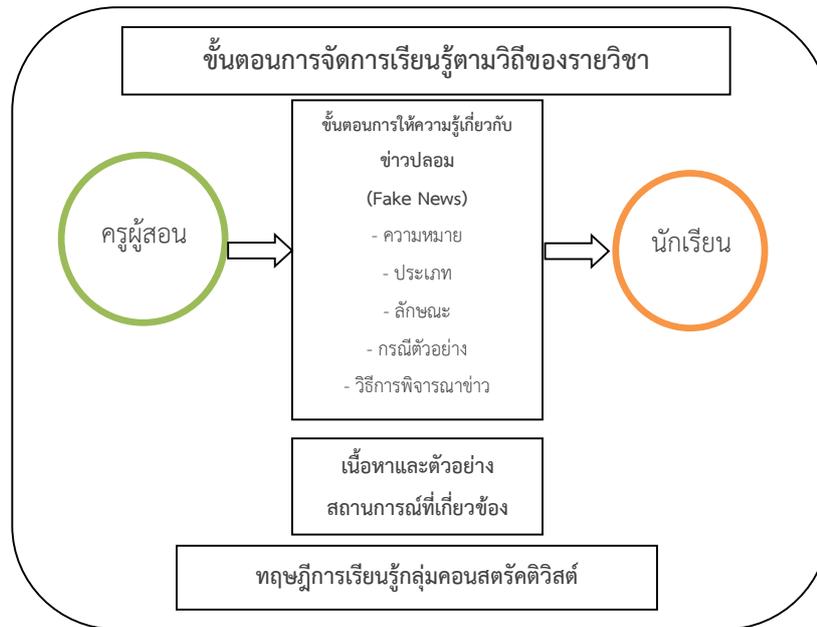
ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมของนักเรียนในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารสำหรับการรับมือกับข่าวปลอม การรู้สารสนเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เป็นเพศชาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และเป็นเพศหญิง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีประสบการณ์การทำงาน 6-10 ปี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ประสบการณ์การทำงาน 11-15 ปี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ประสบการณ์การทำงาน 16-20 ปี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมีประสบการณ์การทำงาน 20 ปีขึ้นไป 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในระดับน้อย ได้แก่ การเชื่อถือข่าวที่มียอดไลค์ และยอดแชร์สูง ๆ ($\bar{X} = 2.20$, $SD = 1.14$) การเปิดข้อมูลจากเว็บไซต์ที่ไม่คุ้นชื่อ ($\bar{X} = 2.00$, $SD = 1.15$) และการแชร์ข่าวที่ตรงกับความคิดความเชื่อของตนเอง ($\bar{X} = 1.90$, $SD = 0.88$) พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การดูวันที่ที่นำเสนอข่าว ($\bar{X} = 4.40$, $SD = 0.70$) และการดูชื่อผู้เขียนข่าว, ผู้รับผิดชอบข่าว ($\bar{X} = 4.10$, $SD = 0.99$) พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในระดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้วิจารณญาณเพื่อคิดวิเคราะห์เรื่องราวที่เราอ่าน ($\bar{X} = 5.00$, $SD = 0.00$) การอ่านข่าวที่มาจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.80$, $SD = 0.42$) และ การแชร์เฉพาะข่าวที่เราแน่ใจว่าเชื่อถือได้เท่านั้น ($\bar{X} = 4.70$, $SD = 0.48$) ทั้งนี้เมื่อได้ทดลองใช้รูปแบบฯ พบว่า คะแนนพฤติกรรมเชิงบวกและเชิงลบของนักเรียนเกี่ยวกับการรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) สูงขึ้น เปรียบเทียบได้ดังนี้ คะแนนพฤติกรรมเชิงบวกก่อนใช้ ($\bar{X} = 2.37$, $SD = 0.23$) คะแนนพฤติกรรมเชิงบวกหลังใช้ ($\bar{X} = 2.57$, $SD = 0.23$) คะแนนพฤติกรรมเชิงลบก่อนใช้ ($\bar{X} = 2.39$, $SD = 0.20$) และคะแนนพฤติกรรมเชิงลบหลังใช้ ($\bar{X} = 2.68$, $SD = 0.08$)

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการสื่อสารการรู้สารสนเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ และ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) นักเรียน 2) ครูผู้สอน 3) เนื้อหาและตัวอย่างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และ 4) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ และ 2. ขั้นตอนของรูปแบบ ได้แก่ 1) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีของรายวิชา บูรณาการร่วมกับ 2) ขั้นตอนการให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอม (Fake News) ซึ่งผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีคะแนนพฤติกรรมในการรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) หลังใช้สูงกว่าก่อนใช้ ทั้งนี้ในส่วนของการประเมินรูปแบบฯ ดัชนีความสอดคล้องทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 3 คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบฯ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรูปแบบฯ ปรากฏ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบกลไกการป้องกันและแก้ปัญหาข่าวปลอม
อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมของนักเรียนในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารสำหรับการรับมือกับข่าวปลอม การรู้สารสนเทศการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมของการรู้เท่าทันข่าวที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2562) ที่ระบุว่า การรู้เท่าทันข่าว คือ ทักษะในการคิดวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อที่จะตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข่าวสารและข้อมูล รู้ว่าข่าวนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ รู้ว่าข่าวนั้นเขียนขึ้นด้วยจุดประสงค์อะไร รู้จักการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นและการชี้นำของผู้สร้างและเขียนข่าว ไม่ใช่ข้อคิดในการรับข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งรู้จักการตรวจสอบข่าวปลอมที่มักเผยแพร่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดี โดยการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะรู้สารสนเทศเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการคิดขั้นสูง ดังนั้นจึงต้องสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน และจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ที่เน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ หรือกระบวนการรู้คิด กระบวนการคิด (Cognitive processes)

2. รูปแบบฯ ที่ได้สามารถทำให้นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมในการรับมือกับข่าวปลอม (Fake News) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยในส่วนของ การถ่ายทอดเนื้อหาและตัวอย่างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันข่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ที่ สมชาย รัตนทองคำ (2556) ได้ให้ความสำคัญกับการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มสังคม หรืออาจเกิดจากกระบวนการต่อยอดองค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ครูผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้คอยช่วยเหลือ สนับสนุน รวมถึงคอยกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองตามขั้นตอนที่ผู้สอนได้วางอย่างคร่าว ๆ สำหรับแนวทางและพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการรับข่าวปลอม (Fake News) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พาณิชย์ สดสี (2560) ที่พบว่า วงจรข่าวเท็จเริ่มจากกระบวนการสร้างข่าวเท็จที่มีลักษณะเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเผยแพร่ผ่านสังคมออนไลน์ไป จะมีผู้เข้าชมสร้างยอดไลค์และยอดแชร์ หากข่าวเท็คนั้นมียอดให้ความสนใจระดับน้อย ข่าวนั้นจะหายไปเร็วที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพฤติกรรมความรู้เท่าทันข่าว ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (2562) ได้ระบุไว้ว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรับรู้และเชื่อข่าวสาร หากขาดทักษะการรู้เท่าทันข่าวที่ไม่มีความจริงจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้ ดังนั้นการที่จะรับข้อมูลข่าวสาร จำเป็นต้องมีทักษะในสังเกต การคิดวิเคราะห์ การมีวิจารณญาณในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ ซึ่งจะสามารถทำให้แยกแยะได้ว่าข่าวใดเป็นข่าวจริง และข่าวใดเป็นข่าวปลอม โดยจะนำไปสู่การรู้สารสนเทศและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ควรนำรูปแบบฯ ไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ โดยอาจเพิ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการรับสารสนเทศ หรือพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงประเภทอื่น ๆ โดยนำเสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นปัจจุบันทั้งในประเทศและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

- นันทิกา หนูสม. (2560). **ลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ขจรจิต บุณนาค. (2557). **พฤติกรรมกรบรีโภคข่าวผ่านสื่อเฟซบุ๊กของคนต่างวัยในสังคมไทย . วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 8(3), 230- 247.

- พาณิชย์ สดสี. (2560). **แนวทางการป้องกัน และมาตรการควบคุมการเผยแพร่ข่าวเท็จในเฟซบุ๊ก**.
กรุงเทพฯ: การศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สมชาย รัตนทองคำ. (2556). **จิตวิทยาการเรียนรู้การสอนวิทยาศาสตร์**. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
475588 การสอนทางกายภาพบำบัด ภาคตน ปการศึกษา 2556.
- สุกัญญา บุรณเดชาชัย. (2560). ไม่แชร์ไป...สังคมวุ่นวาย. เข้าถึงใน <http://imgs.mcot.net/images/2018/05/1525684457247.pdf>. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2563.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). **รู้เท่าทันข่าว**. กรุงเทพฯ: บริษัท วอล์ค ออน
คลาวด์ จำกัด.
- Best, J.W. (1977). **Research in Education** 3rd ED. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice.